

*Daudzeses
pamatskola,
celta 1932. gadā,
brivstāvoša
sporta zāle. 2008,
SIA «RRKP BŪVE».*

*Kurzemites
pamatskola, Butnāri,
Saldus novads. 2004.*

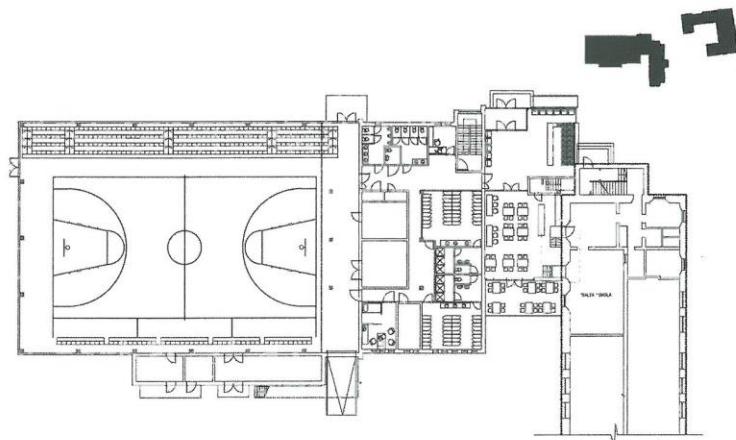
Latvijas skolu sporta zāles – 21. gadsimts

TEKSTS UN FOTO IVARS KRĒGERS, ARHITEKTS

Kamēr vien Zemes klimata pārmaiņas ziemu Latvijā nav padarjušas radikāli siltāku un mācību gads pārsvarā ir gada aukstajā laikā, visas stundas notiks telpās. Tā nu būtu labā ziņa arhitektiem un būvniekiem. Jo aptuveni trešdaļai mācību iestāžu, kam vajadzētu sporta zāli, pašlaik tās vēl nav. Lai varētu brīvi izskraidities un komandu spēļu laikā bumba nesistos pret griestiem, sporta stundas - tā šobrid sauc vecākai paauzdei pazistamo fizkultūru - pieprasa plašumu un telpas augstumu. Tā nu skolu sporta zāles iegūst savu grandiozo apjomu - salidzinot ar blakusesošajām ēkām. Skola mūsdienās vairs nav viena skaidri komponēta ēka, tā ir sarežģīts telpu komplekss, un, ja tam

jāpievieno taisnstūrains klucis trīs stāvu augstumā, tad eleganti to izdarīt nav viegls uzdevums. Mehāniski piebūvēt - bez problēmām. Bet tad rezultāts ir kā vienā nelielā lauku ciematā Sēlijā, kuru man fotografējot mazs pusiņis uzprasīja, kāpēc es bildēju viņa skolas sporta zāli, tā taču ir nesmuka... Skolām un to būvniecībai ir sava specifika. Ir valsts mērogā apkopoti dati un Ministru kabineta apstiprinātās sporta politikas pamatnostādnes un Nacionālā sporta attīstības programma. Tomēr katrai mācību iestādei ir sava stāsts un katrai piebūvei ari. Skolu ēku projektēšanu un būvniecību Latvijā apmaksā nevis pati skola, bet gan pašvaldība, valsts, ministrijas un varbūt vēl kāda ieinteresēta sabiedriskā vai privātā organizācija.

Alojas vidusskola, «Lejnieku projektēšanas birojs», arh. Mikus Lejnieks, 2007-2010. Sporta zāle bloķēta ar pamatskolu, segta pāreja uz galveno apjomu paredzēta, bet nav izbūvēta.

1951. gadā muižas ēkā ierikotā Druvienas pamatskola, brīvstāvoša sporta zāle parkā. 2008, SIA «Stats projekts», arh. Mārtiņš Batrags, Ēriks Martinovs.

Tiek izmantoti krediti un izteikta pateiciba partijām. Atšķirīgi mēdz būt iepirkumi - par projektēšanu un būvniecību gan dažādos, gan vienā konkursā. Būvniecības izmaksas ir plašā diapazonā - no nedaudz virs simts tūkstošiem latu par vienkāršu sporta zāles angāru līdz vairākiem miljoniem par ēkām ar kompleksiem risinājumiem.

Dažādas ir skolu sporta zāļu projektēšanas programmas - no tikai zāles, kad pat gērbtuvēs atrodas jau esošajā skolas ēkā, līdz atsevišķai sporta bāzei ar pirti, solāriju un dienesta viesnicu, kas bloķēta ar skolu. Par veiksmi var uzskatīt reljefu, kur sporta zālei atrasta zemāka novietne nekā pašai skolai.

Tas rada iespēju noslēpt patieso zāles proporciju pret pārējo ēku kā, piemēram, Zaķumuižā, Kusā un Jaunpiebalgā. Paplašinātā telpu programma ar vairākām funkcijām šķiet izdevīgāka gan no arhitektūras viedokļa (iespējams izvairīties no primitīvas kastes), gan no ēkas izmantošanas. Ja sporta būvi iespējams lietot arī šķirti no citām mācību iestādēs telpām, tā nestāvēs tukša ziemas vakaros un tris mēnešus vasarā. Bonuss - atsevišķs ieejas mezgls sporta kompleksā - nāk tikai par labu, it ipaši, ja skola ir tik liela, ka galveno ieeju no sporta zāles pusēs nevar pat nojaust (Aloja, Jaunpiebalgā, Ogrē, Sējā). Reti, bet gadās, ka

Saulkrastu vidusskola. 2005,
AS «Pilsētprojekts». Ar skolu bloķētā
sporta zāle ir mērogā gigantiska, it īpasi
pret ielas otrās puses mazstāvu apbūvi.

Rīgas Kultūru vidusskola.
2008, SIA «Tugalev LTV», skolas
rekonstrukcija un sporta zāles piebūve.

Lielvārdes vidusskola. 2004, SIA «Stats»,
arh. Vladimirs Krivovs. Ēka uztverama
kā patstāvīgi funkcionējoša sporta halles,
tai ir slēgtā pāreja uz skolu.

Rīgas Poļu vidusskola. 2002, SIA «Ivara
Šķivkas birojs», arh. Juris Šūpols, Ivars
Šķivka. Bērnudārza pārbūve, četrkārsojot
būvapjomu nelielā gruntsgabalā, sporta
zāle - otrajā stāvā.

Kusas pamatskola.
2005, SIA «Stats projekts»,
arh. Mārtiņš Batrags. Zāle
bloķēta ar skolu, bet atrodas
zemāk, un tai ir sava ieeja.

zāle tiek piebūvēta vienlaicigi ar visas skolas rekonstrukciju, kā bija, piemēram, Rīgas Kultūru vidusskolā, un tā iegūst ēku kā vienu ansamblī.

Protams, ne visas mācību iestādes ar prieku uzņemas apsaimniekot mikrorajona vai pagasta sporta centru, taču lidzvars starp pāpildu nolietošanos un iespēju kaut daļēji segt komunālos maksājumus ir atrodams. Skolu piebūvju projektēšana un būvēšana nereti izvēršas par garu un sarežģītu procesu. Sākotnēji ir vēlamā programma, tad pakāpeniski tiek piešķirts vai nepiešķirts finansējums, savukārt pēc tam programma mainās atbilstoši pieejamajam naudas daudzumam un skolas vēlmēm, kura ir reālā lietotāja, nevis finansētāja. Piemēram, Cesvaines skolai - pārsteidzoši lielai un varenai - joprojām ir tikai 2007. gadā iebetonēti sporta zāles pamati, Alojā un Vilkenē -

nepabeigts labiekārtojums. Rīgas Teikas vidusskolas rekonstrukcija veiksmīgi noslēgušies tikai deviņu gadu garumā.

Aplūkojot daudzas sporta zāles, var šķist - kāpēc gan neizveidot tipveida projektu? Tomēr potenciālās novietnes mēdz būt stipri atšķirīgas - skolas joprojām ir gan simtgadi gās muižu ēkās ar parku pie tām, gan pilsētas kvartālos ar nelielu gruntsgabalu, gan ari vietās ar izteiktu reljefu. Piemēram, Rīgas Itas Kozakēvičas poļu vidusskolā plāšās telpu programmas dēļ ierobežotā gruntsgabalā sporta zāle atrodas otrajā stāvā un ģērbtuves ir zem tās. Ari izmēri atšķiras - no 850 m² pie skolas piesaistītam daudzfunkcionālajam reģionālajam sporta centram. Ja pašvaldība un skola ir vienojusies par kopēju zāles būvniecības finansēšanu ar kādu sportā ieinteresētu organizāciju, tas noteikti

*Seces pamatskola. 2005,
SIA «RRKP būve». Mazbudžeta
zāle bloķēta ar skolu.*

■
Tirzas pamatskolas vēsturē kopš 1727. gada šī jau ir sestā skolas ēka, un tā ir celta 1868. gadā, pirmā pārbūve piedzīvota 1895. gadā, bet priekšpēdējā piebūve - sporta zāle 2005. gadā.

■
Rigas 15. vidusskola.

*Rigas Teikas
vidusskola. 1999-
2008, SIA «Ivara
Šļivkas birojs»,
arh. Juris Šūpols,
Ivars Šļivka.*

iespaido lielumu. Mēdz būt zāles ar vairākiem basketbola un volejbola laukumiem, skriešanas celiņiem un tāllēkšanas bedrēm, kā arī ar specifiskām prasibām skatitāju vietām - to var nebūt nemaz, var būt izbidāmas dažas solu rindas vai atsevišķs balkons ar 500 vietām.

Tomēr pēdējā desmitgadē celtajām zālēm ir ari daudz kas kopigs. Ar retiem izņēmušiem tām ir metāla nesošais karkass, lēzens divslipju jumts, un tās ir apšūtas ar horizontāliem siltinātiem metāla paneljiem. Ierobežota budžeta apstākļos vienīgie nesadārdzinošie paņēmieni apjoma izdalīšanai - paņēmu krāsu raksti un nedaudzlie logi.

Sporta zāle ir telpa ar specifiskām prasibām, un nevar nepiemīnēt teju sarežģītāko elementu - gridu. Tai jāatbilst vairākām prasibām - noturībai pret triecieniem, pret lielu slodzi un nodilumu, gridai jābūt

*Zaķumižas pamatskola. 2009,
SIA «UPB nams». Skolai bloķēta
sporta zāle atrodas zemāk,
kas vizuāli samazina tās apjomu.*

*Divstāvu Jaunpiebalgas
vidusskolas ēkai 2005. gadā
piebūvēta sporta zāle. Ēkas ir
bloķētas, bet koku un reļefa
dēļ uztveramas atsevišķi.
AS «Pilsētprojekts»,
arh. Vitālijs Fjodorovs.*

atsperigai, ar spēju samazināt traumatismu kritot. Protams, tai jābūt ideāli horizontālai. Tikpat svarīgi ir samazināt iespēju gūt traumas pret sienu elementiem - kolonnām, apkures sildķermeniem, soliem. Pašsaprotams, ka mūsdienās skolu sporta zāles tiek aprikotas ar mehānisko vēdināšanu. Jaunajai skolēnu paaudzei ir paveicies ari ar ģērbtuvēm - tās ir radikāli labākas nekā pirms gadiem divdesmit.

Skolas, it īpaši ārpus lielajām pilsētām, ir ne tikai lielākās ēkas apdzivotas vietas centrā, bet ari vienas no sakoptākajām. Mācību iestādēm, kam jau ir sava sporta zāle, atliek novēlēt veiksmi apsaimniekošanā, bet tam vairāk nekā simtam, kurām zāles vēl nav, - lai izdodas radit konkrētajai vietai piemērotu būvi, kas būtu kaut nedaudz izteiksmīgāka par metāla kasti. To, ka tas ir iespējams, pierāda Ulda Pilēna arhitektu biroja projekts Talsu 2. vidusskolas un sākumskolas sporta zāle, ko Arhitektu savienība atzina par 2008. gada labāko ēku Latvijā. ■

FOTO: ILZE GROMULE

*Valkas ģimnāzija.
2004, SIA «Skonto būve».
Brīvstāvošo sporta
kompleksu ar skolu
savieno segta pāreja.*

SUMMARY

21ST CENTURY SPORTS HALLS IN LATVIAN SCHOOLS

Approximately one third of schools in Latvia who are in need of sports halls, do not have them. In present times a school does not consist of one clearly composed building anymore, instead it represents a complicated set of premises, and, if one has to add a rectangular block in three levels in the plan, to do it elegantly is not an easy task. Design and construction of school buildings in Latvia is not paid by schools themselves but by municipalities, government, ministries and, maybe, some other interested public or private organisations. One takes a loan and expresses gratitude to political parties. Tendering differs from case to case - design and construction may be contracted out to different suppliers, but sometimes to only one. Construction expenses range widely, from somewhat above 100 000 lats for a simple sports hangar up to several millions for buildings with complex solutions. School sports hall design programmes are different - they may involve a single hall when even dressing rooms are situated in the same school building, up to a separate sports base with sauna, solarium and student hostel joined with the school. Explicit terrain in this case offers benefits due to a lower position of sports hall in relation to the existing school. Thus real proportions of the hall against the rest of school's building remain hidden. The widened room programme with several functions seems more profitable both from architectural viewpoint - a primitive box may be avoided - and from the viewpoint of building's use. If a sports construction may be used separately from other school rooms, it will not stand empty in winter evenings and three summer holiday months. Certainly, not every school is ready to assume the task of managing a rural municipal sports centre, however, they might find a balance between additional amortisation and a possibility to at least partly cover payments for public services. Why not create a ready-made plan? Potential sites for sports constructions may be very different - schools may still be situated in former manor buildings with an adjoining park, in town blocks on small plots of land, and also in sites with explicit terrain. Also, their size may vary from 850 sq. metres in a rural municipal basic school up to more than 3500 sq.metres in a multifunctional sports centre with specific requirements for spectator seats - there may be none, or there may be some pullout bench rows, or even a separate balcony with 500 seats. School sports halls mainly have metal bearing frame, flat 2-pitch roof and are coated with horizontal insulated metal panels. In budget economy conditions the only non-price raising methods for decorating these volumes are ornaments of coloured panels and the few windows. IVARS KREGERS ARCHITECT